

RACISME IN HET NEDERLANDSE ONDERWIJSBELEID'

beleid

Het lijkt erop dat de schrijvers van ministeriële nota's als Minderhedenbeleid, Intercultureel onderwijs, Onderwijsvoorrrangsbeleid en ook Onderwijs in de eigen taal en cultuur de dominantieverhouding tussen culturen uit de weg gaan. De Nederlandse norm bepaalt nog altijd de inhoud en organisatie van het onderwijs. Zo wordt de negatieve beeldvorming van minderheidsgroepen in stand gehouden.

Yvonne Leeman, medewerkster van de Vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit van Amsterdam, gaat eerst in op het begrip racisme. Aan het slot van haar artikel doet zij aanbevelingen om op verschillende (beleids)niveaus racisme tegen te gaan.

Racisme

Hoe kan het onderwijsbeleid nu racistisch zijn, als één der doelen van het landelijke overheidsbeleid met betrekking tot 'culturele minderheden' het tegengaan van racisme is? Net als seksisme en fascisme is racisme een rekbaar begrip. Voor sommigen is racisme vooral een eigenschap van personen. Voor anderen is het een structureel kenmerk van een samenleving. Doorgaans wordt het begrip racisme beperkt tot openlijk discriminerend gedrag zoals: schelden, lichamelijk geweld, het vernielen van eigendommen, geen woning of geen baantje aanbieden, de toegang tot een dancing ontzeggen. Het slaat dan *alleen* op incidenten. Mijn opvatting van het begrip racisme is ruimer. Voor mij is racisme een maatschappelijk verschijnsel. Het kan niet tot personen en eenmalige gebeurtenissen gereduceerd worden. Naast discriminerend gedrag valt dan ook negatieve beeldvor-

ming over groepen en personen onder racisme. Eveneens de manieren waarop ongelijke én onrechtvaardige situaties gelegitimeerd en in stand gehouden worden. Ongelijkheid betekent daarbij niet alleen een onevenredige verdeling van kennis, macht en inkomen tussen personen en groepen van verschillende etnische afkomst. Ongelijkheid heeft bovendien betrekking op de vraag wiens wereldvisie en leefwijze als geldig en normaal bevonden wordt en onder andere in de organisatiewijze van belangrijke maatschappelijke instituties het ordenend principe vormt.

Racisme is het op een negatieve manier onderscheid maken tussen mensen, zowel op grond van biologische kenmerken, zoals huidskleur en geaaltrekken, als op grond van etnische afkomst. Racisme hangt nauw samen met gepercipieerde verschillen op basis van uiterlijk en afkomst. Cru-

ciaal is daarbij op welke manier die verschillen maatschappelijk gebruikt worden. Racisme is historisch bepaald. Een van de wortels van het huidige racisme in Nederland ligt in de koloniale periode. Een periode waarin Nederland het leven van andere volken bepaalde. De Nederlandse staat voelde zich in die tijd zelfs zo machtig en superieur, dat hij anderen tot een slavenbestaan dwong. Echter ook hedentendage bepaalt Nederland, als één der machtige westerse landen, het leven van velen in, wat men doorgaans noemt: de derde wereld. Daarbij heeft Nederland op onderwijsgebied een andere relatie met zijn oud-kolonieën dan met derde-wereldlanden in het algemeen.² De relatie met de oud-kolonieën is een weerspiegeling van de in de koloniale tijd gevestigde patronen. Nederland heeft in de koloniale periode bijvoorbeeld het onderwijssysteem van Suriname en de Antillen georganiseerd. Kenmerken daarvan zijn: Nederlands als voertaal, het gebruik van Nederlandse onderwijsmethodes en een schoolsysteem dat voor voortgezette scholing van zijn leerlingen van Nederland afhankelijk is omdat er doodgewoon in een mogelijkheid tot verdere scholing niet voorzien is. Die geschiedenis bepaalt op onderwijsgebied nog steeds de relatie van Nederland met Suriname en de Antillen. De Nederlandse relatie met andere derde-wereldlanden is er een van dominantie en afhankelijkheid als gevolg van de internationale economische en politieke orde. Derde-wereldlanden bevinden zich vaak aan de periferie van de wereldproductie van intellectuele en onderwijskundige 'goederen en diensten'. Je zou in het algemeen kunnen spreken van een traditie van culturele dominantie. Een traditie die aan een andere denk- en leefwijze als de westerse minder waarde toekent. Personen uit Suriname, de Antillen en Indonesië; uit het Middellandse-zeegebied; uit Zuid-Amerika en Hong Kong vestigden zich de laatste jaren in Nederland. Velen voelden zich door sociale, economische en politieke omstandigheden gedwongen hun land te verlaten om naar Nederland af te reizen. Nederland is immigratieland geworden. In het onderwijsbeleid ten aanzien van (im)migranten zijn elementen van die aloude traditie van culturele dominantie terug te vinden. Soms in een nieuw jasje gestoken. Bovendien beïnvloed door de sociale, economische en politieke situatie in het Nederland van de jaren '80.

Minderhedenbeleid

Vanaf de helft van de jaren '70 sluit Nederland zijn grenzen voor nieuwe immigranten. Alleen familieleden van hen die reeds in Nederland woonachtig zijn, hebben nog in beperkte mate het recht om zich hier te vestigen. Nederland groeit naar een stabiele immigrantenpopulatie. In het begin van de jaren '80 formuleert men een 'minderhedenbeleid', een beleid waarin men de in de voorgaande jaren reeds getroffen maatregelen voor de verschillende groepen immigranten samenneemt en tevens van een kader voorziet.³

De doelen van dat beleid zijn:

- het verminderen van achterstand;
- het bestrijden van achterstelling;
- het bevorderen van emancipatie, middels vormgeving aan en beleving van de eigen cultuur van 'minderheidsgroepen' en het bevorderen van hun participatie in de samenleving.

Het is de bedoeling het accent te verleggen van een op zichzelf staand beleid voor 'minderheden' naar bijzondere aandacht voor 'minderheden' in het algemene beleid. Het bestrijden van zowel discriminerend denken als handelen is één van de punten waarop die bijzondere aandacht tot uiting moet komen.

Eén van de manieren die de regering wil hanteren om discriminerend denken tegen te gaan, is het besteden van evenveel aandacht aan alle bevolkingsgroepen, zowel blanke Nederlandse groepen als etnische groepen, die in een achterstandspositie verkeren. Zij trekt veel geld uit voor een beleid inzake achterstandsgebieden. Een voorbeeld op onderwijsgebied daarvan is het *Onderwijsvoor-rangsbeleid* (OVb)⁴. Aan een dergelijke stellingname in het beleid kleven bezwaren. Het lijkt net of discriminatie alleen veroorzaakt wordt door onderlinge jaloezie tussen bevolkingsgroepen die in een achterstandspositie verkeren. Het beleid zou er dan vooral op willen letten niet de suggestie te wekken dat de één boven de ander voorge-trokken wordt. Het beleid zou het maken van onderscheid willen voorkomen. Zo zegt de regering in de Minderhedennota op blz. 19: 'Voorals-nog is vermeden voor het opheffen van achter-standen (van minderheidsgroepen Y.L.) een in-strumentarium in te zetten met elementen van een voorkeursbehandeling, bijvoorbeeld in de vorm van quoterings (...). Een voortijdige inzet daarvan zou, afgezien van allerlei uitvoeringspro-blemen, een ongewenst onderscheid tussen inge-

zetenen naar haar oordeel eerder versterken dan opheffen.'

Een dergelijke analyse gaat voorbij aan de specifieke wensen en belangen van etnische groepen. Onderscheid maken op zich is immers niet slecht. Negatief onderscheid maken, dát moet worden tegengegaan. Tevens gaat de analyse voorbij aan het inzicht dat discriminatie en racisme op alle maatschappelijke niveaus onderkend moeten worden en dat ze niet alleen te situeren zijn op het interpersoonlijke niveau, namelijk tussen de leden van verschillende bevolkingsgroepen.

Andere manieren om discriminatie tegen te gaan zijn volgens de Minderhedennota: het bevorderen van een gelijke rechtspositie, een gelijke toedeling van schaarse maatschappelijke goederen, juridische bestrijding van discriminatie én vooroordeelbestrijding door informatie. Op onderwijsgebied zou *intercultureel onderwijs* een rol moeten spelen bij vooroordeelbestrijding. In de woorden van de Minderhedennota op blz. 26-27: 'Het onderwijs dient, onder meer via intercultureel onderwijs, de acculturatie van de minderheden en de overige leden van de Nederlandse samenleving te bevorderen. (...)

Zowel leerlingen uit minderheidsgroepen als andere zullen vertrouwd moeten raken met de onderscheiden culturen. Zij zullen de verschillen en de overeenkomsten moeten leren zien, waarbij de gelijkwaardigheid van de culturen als grondbeginsel zal gelden. Intercultureel onderwijs is geen afzonderlijk vak naast andere vakken. Het is een streven om in alle vakken op een zodanige wijze inhoud te geven aan dit onderwijs, dat in het gehele lesprogramma rekening wordt gehouden met het feit dat in Nederland een multi-culturele samenleving bestaat.'

Zoals hier omschreven lijkt intercultureel onderwijs een soort vormend onderwijs te zijn. Doelen en vormgeving van intercultureel onderwijs staan in Nederland al een tijdje ter discussie. Zal het werkelijk een bijdrage kunnen leveren aan het tegengaan van discriminatie en racisme?

In meerdere publikaties is het onderwijsbeleid met betrekking tot (im)migranten als vaag en inconsistent afgeschilderd. Ook was er kritiek op de nadruk op assimilatie in het beleid. In het navolgende wil ik aandacht besteden aan de doorwerking van de aloude beschavingspolitiek met betrekking tot volken uit de derde wereld in de formulering en uitwerking van onderwijsdoelen en maatregelen met betrekking tot (im)migran-

ten. Bovendien sta ik stil bij de beeldvorming over de verschillende groepen (im)migranten en bij de mogelijke gevolgen van de waarde die in het onderwijsbeleid toegekend wordt aan verschillen naar etnische afkomst.

De Nederlandse norm

Intercultureel onderwijs

Intercultureel onderwijs zou aan vooroordeelbestrijding moeten werken en acculturatie moeten bevorderen. Acculturatie zou je in de geest van de beleidsnota's vrij kunnen vertalen als het proces van cultuurverandering, op gang gebracht door de ontmoeting van twee of meerdere culturen. Dit proces zou zijn uitdrukking kunnen vinden in een interculturele samenleving. Een samenleving waarin meerdere culturen, naast de doorsnee Nederlandse, mogelijkheden tot overleven hebben. Van belang is daarbij natuurlijk wie bepaalt welke cultuurelementen wél en níet te tolereren zijn. Daarnaast is van belang welke overlevingskansen aan bepaalde culturele oriëntaties en uitdrukkingsvormen geboden worden. Juist op dat soort vragen gaan onderscheiden beleidsnota's niet in. Het bevorderen van vrijblijvende wederzijdse kennismaking van intercultureel onderwijs is volgens de beleidsmakers al voldoende voorwaarde voor het realiseren van het interculturele ideaal.

Sprekend en schrijven over de interculturele maatschappij en het belang van intercultureel onderwijs is een schertsvertoning en fungeert alleen als een soort bliksemafleider als de dominantieverhouding tussen culturen niet aan de orde wordt gesteld. Tot nu toe bepaalt de Nederlandse norm de inhoud en organisatie van het onderwijs hier ten lande. Slechts weinig mensen uit etnische groepen zijn als leerkracht of op sleutelposities in onderwijsland werkzaam. In de hardere beleidssectoren spreekt men, zoals dat gemeengoed is in het onderwijs en welzijnswerk, zelden van het streven naar een interculturele werk- en organisatiewijze. Dat is veelzeggend. De mogelijkheden van veranderingen binnen het onderwijs staan sterk onder invloed van het algehele politiek-economische klimaat. Wat heeft een vluchtige kennismaking met de Turkse en Marokkaanse cultuur voor zin als je nagenoeg nooit klassieke Turkse en Arabische muziek op de radio kunt horen? Hoeveel kun je van de positie van Chinezen begrijpen als je op de televisie vooral met se-

ries van Amerikaanse makelij en niet Chinese series geconfronteerd wordt? Hoeveel kun je leren over een toekomstige interculturele maatschappij op een school die in zijn teamsamenstelling en zijn methoden monoculturaliteit uitstraalt? Kun je op school andere culturen werkelijk gaan waarderen als je ondertussen in het dagelijkse leven ziet dat vooral Turken en Spanjaarden de kantoren schoonmaken, dat in de slechtste wijken de meeste mensen uit etnische groepen wonen, en dat onder hoge ambtenaren, directeuren en directrices iemand van een andere dan blank-Nederlandse afkomst met een lantaarntje te zoeken is?

Kortom, het bevorderen van acculturatie van de minderheden en de overige leden van de Nederlandse samenleving is een vaag doel. Het is onbekend en niet waarschijnlijk dat dat doel via het huidige intercultureel onderwijs te bereiken zou zijn. Tenslotte, het ontbreekt aan een analyse waarin de onderlinge verhouding tussen de culturen juist wordt weergegeven. 'Nederland hoeft niet te veranderen' lijkt het uitgangspunt te zijn. Het moet hoogstens nog wat gezelliger worden met wat folklore uit andere landen. Veel onderwijsexperimenten op intercultureel gebied zijn in wederzijdse kennismaking met elkaars folklore blijven steken. Intercultureel onderwijs bleek dan een extra activiteit te zijn naast het alledaagse schoolse leren. Als je werkelijk via intercultureel onderwijs vooroordelen wilt bestrijden of, in mijn termen, racistische denkwijzen en praktijken wilt tegengaan dan moet er meer gebeuren. Alle gangbare werkinhouds moeten systematisch op etnocentrisme en eurocentrisme worden doorgelicht. Nieuw materiaal zal ontwikkeld moeten worden, zoals materiaal waarin racisme in Nederland aan de orde wordt gesteld. Leerkrachten zullen hun eigen pedagogisch-didactisch handelen kritisch moeten leren bezien op het maken van negatief onderscheid en op het negeren van de belangen van leerlingen uit etnische groepen. Ondersteuning in de vorm van nascholing en begeleiding is daarvoor nodig. Daarnaast zijn er heel wat noten te kraken met betrekking tot de organisatie van de school. Zijn er goede contacten met ouders uit etnische groepen, etc.? Ondanks de mooie woorden en een aparte beleidsnotitie over intercultureel onderwijs blijft het van beleidswege een zaak van vrijblijvende onderwijskundige franje. Bovendien is de gekozen ontwikkelingsstrategie zonder verplichtingen. In een projectenbeleid krijgen een paar individuele scho-

len de mogelijkheid te experimenteren. Bij deze methode krijgt de autonomie van de school en de school in zijn specifieke situatie de nadruk boven de ontwikkeling van overdraagbare produkten. Bovendien is het zo, dat voor de ontwikkeling van intercultureel onderwijs de prioriteit bij concentratie-scholen ligt. Scholen dus, met veel leerlingen uit etnische groepen. Alsof het omgaan met etnisch onderscheid slechts een beperkt deel van de Nederlandse samenleving aan zou gaan!

De taal van etnische groepen

Het ondersteunen en scheppen van mogelijkheden ter handhaving van de taal van etnische groepen in Nederland zou, gezien de ondergeschikte positie van de verschillende talen in Nederland en de wensen van vertegenwoordigers van de verschillende etnische groepen in aanmerking genomen, van groot belang moeten zijn ter realisering van een werkelijk interculturele samenleving. Het Nederlandse beleid is anders. Volgens de Notitie Onderwijs in de eigen taal en cultuur van oktober 1983 is het oetc vooral een pedagogisch hulpmiddel om de integratie van leerlingen in de Nederlandse samenleving te vergemakkelijken.⁵ Oetc zou de ontwikkeling van een positief zelfconcept en zelfbewustzijn moeten bewerkstelligen, de kloof tussen school- en thuismilieu moeten overbruggen en aan intercultureel onderwijs een bijdrage moeten leveren. Zo legitimeert alleen pedagogische en onderwijskundige argumentatie het bestaan van oetc. Cultuur- en taalpolitieke overwegingen, zoals opvattingen over de functie van de eigen taal in de etnische gemeenschap en over de voor- en nadelen van tweetalig onderwijs, komen er zelfs niet aan te pas. Om kinderen te behoeden voor het oplopen van onderwijsachterstanden regelt de nieuwe Wet op het Basisonderwijs het maximaal aantal uren dat aan oetc besteed kan worden. Het gangbare aantal van 5 uur binnen schooltijd in het lager onderwijs zal in de basisschool slechts 2,5 uur zijn. Het lijkt er veel op dat in Nederlandse beleidszinnen het oetc een onderwijskundig obstakel vormt voor het schoolsucces van kinderen uit etnische groepen. We zien nu de koloniale geschiedenis ook doorwerken in de organisatie van het oetc. Niet alle etnische groepen namelijk zien de eigen taal erkend in het reguliere oetc. Surinaamse en Antilliaanse leerlingen kunnen bijvoorbeeld geen Sranang Tongo, Sranang Hindi, Papiamentu via oetc leren. Alleen de officiële talen van de landen van herkomst ko-

men voor oetc in aanmerking. Nederland legde in het verleden het Nederlands aan die gebieden op. Zo is de koloniale cirkel mooi gesloten.

Bestrijden van onderwijsachterstanden

Veel beleidsaandacht is op het bestrijden van onderwijsachterstanden bij etnische groepen gericht. Eerst gebeurde dat in het kader van het stimuleringsbeleid, nu in het kader van het onderwijsvoorrangsbeleid (OVV). Op de tekorten van een analyse in termen van onderwijsachterstanden is al vaker gewezen. In de discussie over de onderwijsprestaties van Nederlandse arbeiderskinderen is in de loop van de tijd een verschuiving opgetreden van aandacht voor de kenmerken van de leefwijze en de socialisatie van arbeiderskinderen naar aandacht voor de kenmerken van de doorsnee Nederlandse school. Men verwijt de school dan zijn eenzijdige middenklassekarakter. Nu zoekt men de oorzaken van slechte leerprestaties van kinderen uit etnische groepen vaak in de kenmerken van hun thuiscultuur. In diverse publicaties noemt men de cultuur van etnische groepen primitief. Het moderne Nederlandse leven zet men dan af tegen het traditionele leven op het platteland in Turkije, Marokko en Suriname. Een zelfde houding is regelmatig terug te vinden in onderwijsbeleidspublicaties. Zo beschrijft de regering in haar nota 'De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland' (1978) bijvoorbeeld de doelstelling van het onderwijs aan Molukse kinderen als 'hun de mogelijkheden te verschaffen zich te ontplooiën in de Nederlandse samenleving, waar zij in grote meerderheid voor lange tijd, zo niet permanent, hun bestaan zullen moeten vinden. Bij het verwezenlijken van de gekozen doelstellingen zal bijzondere aandacht worden besteed aan de compensatie van de handicaps die Molukse kinderen, doordat zij een andere moedertaal spreken en een andere culturele achtergrond hebben, in het Nederlandse onderwijs ondervinden.' Zo brengt men de culturele eigenheid van Molukkers tot een handicap terug. Beschavingsdrang en aan andere denk- en leefwijzen dan die van de doorsnee Nederlanders minder waarde toekennen steken hier weer de kop op.

Anders en hetzelfde

In de beeldvorming over etnische groepen speelt de Nederlandse meerderheid een merkwaardig spel. Hoewel Hindostaanse en Creoolse Surina-

mers nogal van elkaar verschillen, scheert men ze toch over één kam. Hoewel binnen een etnische groep verschillen naar sekse en klassepositie van groot belang kunnen zijn, schuift men iedereen onder de etnische noemer. Etnische groepen verschillen onderling sterk van elkaar, toch is er een algemeen etnisch minderhedenbeleid ontworpen. Een beleid waar maatschappelijke randgroepen als zigeuners en woonwagenbewoners ook bij zijn ondergebracht. In het spel bepaalt de Nederlandse meerderheid wanneer en hoe etnische groepen anders of hetzelfde zijn in vergelijking met blanke Nederlanders. Etnische groepen zijn 'anders' als hun ongelijke positie in Nederland en de lage onderwijsprestaties gelegitimeerd moeten worden. Ze zijn ook 'anders' en 'problematisch' als angst- en irritatiegevoelens van blanke Nederlanders begripvol benaderd moeten worden. Op die manier wordt het dan 'begrijpelijk' dat Nederlandse ouders op basis van angst voor niveaudaling bijvoorbeeld hun kinderen van school nemen en daarmee het proces van het ontstaan van concentratie-scholen van leerlingen uit etnische groepen versterken.

Etnische groepen zijn 'hetzelfde' als Nederlanders als specifieke voor hen ontworpen maatregelen afgeschaft moeten worden. Zo wordt bijvoorbeeld het categoriale welzijnswerk voor etnische groepen afgebouwd om in het algemene werk opgenomen te worden. Ze zijn hetzelfde wanneer het niet 'noodzakelijk' bevonden wordt een apart beleid voor hen te ontwerpen. Een voorbeeld daarvan is het Onderwijsvoorrangsbeleid. In dit beleid voor een gebiedsgewijze bestrijding van onderwijsachterstanden, is niet voorzien in specifieke doelen en voorzieningen met betrekking tot etnische groepen. Even ervan afgezien of je wel van 'achterstand' kunt spreken, blijft het de vraag of achterstand op grond van je klassepositie vergelijkbaar en op dezelfde wijze te bestrijden is als achterstand op grond van je etnische positie. Het onderwijsvoorrangsbeleid richt zich vaak op buurten als sociale eenheden. Het is maar de vraag of voor etnische groepen de buurt als sociale eenheid van zo'n groot belang is. De meeste organisaties van etnische groepen zijn op stedelijk en landelijk niveau georganiseerd. Dat is een van de redenen waarom Paul Filipiak⁶ er een hard hoofd in heeft of de participatie van etnische groepen in OVV-structuren goed zal functioneren. Hoe moet het bijvoorbeeld met het welzijnswerk? Welzijn moet een belangrijk onderdeel van

het OVB-beleid uitmaken. Het welzijnswerk voor etnische groepen functioneert voornamelijk regionaal en landelijk!

Het hanteren van etnisch onderscheid is zo één van de mechanismen om sociale afstand tussen bevolkingsgroepen te scheppen of in stand te houden. Het ontkennen van etnisch onderscheid kan gebruikt worden om aan de belangen van etnische groepen voorbij te gaan. Cruciaal is natuurlijk wie het initiatief neemt tot het ontkennen en het hanteren van etnisch onderscheid. Er is namelijk niets aan de hand wanneer etnische groepen zelf formuleren wanneer en waarin zij anders zijn dan de meerderheid. Een van de perspectieven in de strijd tegen racisme ligt juist dáár.

Het tegengaan van racisme

Het is van belang op alle beleidsniveaus openlijk en duidelijk alle vormen van racisme te veroordelen. Een dergelijke openlijke veroordeling stimuleert bewustwording van racisme en ondersteunt de slachtoffers van racisme en degenen die de strijd tegen racisme zijn aangegaan. Wil een veroordeling van racisme niet alleen op papier bestaan, dan is controle nodig. Een voortdurende toetsing van alle maatregelen op onderwijsgebied op het mogelijk racistische karakter ervan. Een goede regeling van medezeggenschap van etnische organisaties en op gemeentelijk niveau van ouders uit etnische groepen is ook een belangrijk element in een beleid tegen racisme.

Gemeenten, in de hoedanigheid van schoolbestuur, kunnen bevorderen dat openbare scholen een anti-racistisch schoolreglement ontwerpen en instellen. Een reglement dat racistisch gedrag onaanvaardbaar acht en officiële sancties tegen dat gedrag bevat. Onder dat gedrag vallen dan bijvoorbeeld: graffiti, uitschelden, verbale bedreiging, het weigeren om samen te werken met andere mensen op grond van hun etnische afkomst, etc.⁷

Andere mogelijkheden liggen op het gebied van het personeelsbeleid van de landelijke overheid,

gemeenten en scholen.⁸ Het streven naar een etnisch divers samengesteld team op scholen is niet alleen van belang om het beschikbare werk in het onderwijs eerlijk over de verschillende bevolkingsgroepen te verdelen. Het kan ook van onschatbare waarde zijn in het ontwikkelen van een anti-racistisch schoolbeleid, zoals dat tot uitdrukking kan komen in: het bespreekbaar maken van racisme, het ontwikkelen van goede contacten met ouders en leerlingen uit etnische groepen. Een personeelsbeleid dat zich ten doel stelt met voorrang personen uit etnische groepen bij het ministerie van O&W, bij gemeenten en op scholen aan te stellen, werkt aan het herstel van een situatie die al jarenlang onrechtvaardig is. Bij het vormgeven van zo'n personeelsbeleid, is het van belang erop te letten dat alle functies voor mensen uit etnische groepen openstaan. Het helpt namelijk niet zo veel om vertegenwoordigers van etnische groepen bij voorkeur aan te nemen voor functies met taken als: 'tolkwerkzaamheden', het aandragen van specifieke informatie over de verschillende groepen, etc. Dat zijn functies waarbij in plaats van algemeen geldende kwalificaties alleen de 'etnische kwalificatie' geldt. Met uitsluitend dat soort takenpakketten breng je mensen terug tot een soort hulpje voor de mensen die het werkelijk voor het zeggen hebben. Dan is etnisch onderscheid structureel in de arbeidsdeling opgenomen. Dat is niet de bedoeling. Van even groot belang is onderwijs- en schoolbeleid dat racistische en racisme-ondersteunende denkwijzen en praktijken kritisch beziet, herformuleert en tegengaat.⁹

Prioriteit voor anti-racisme in scholings- en nascholingsbeleid en in onderwijsvernieuwingsexperimenten is hard nodig. Daarbij moet vrijblijvendheid worden tegengegaan en het werken aan overdraagbare producten worden gestimuleerd.

Tenslotte is het van belang de tendens in analyses met betrekking tot het onderwijs tegen te gaan, die etnische groepen voornamelijk als problematisch en primitief afschildert en tevens racisme terugbrengt tot louter jaloezie tussen bevolkingsgroepen.

Noten

- 1 Dit is een bewerking van een deel van een uitgebreidere studie van het Nederlandse onderwijsbeleid. Zie daarvoor: Sjoerd Karsten, Jenny de Lannoy & Yvonne Leeman *Het onderwijsbeleid ten aanzien van Suriname, de Antillen en (im)migranten in Nederland. De vorming en voortzetting van een traditie van dominantie* Amsterdam, PDI, Vakgroep Onderwijskunde, september 1984 (Prinsengracht 227, 1015 DT Amsterdam).
- 2 Zie Ph. G. Altbach 'Servitude of the Mind? Education Dependency and Neocolonialism' in: Ph. G. Altbach & R.F. Arno *Comparative Education* New York/London 1982.
- 3 Zie Ministerie van Binnenlandse Zaken *Ontwerp-Minderhedennota* april 1981 en *Minderhedennota* Tweede Kamer, zitting 1982-1983, 16 102, nrs. 20-21.
- 4 Zie bijvoorbeeld Ministerie van O&W *Onderwijs Voorrangplan* september 1982.
- 5 Op initiatief van ambassades en particulieren ontstond in de loop van de jaren '60 *het onderwijs in eigen taal en cultuur (oetc)* voor kinderen van arbeidsmigranten uit het Middellandse-zeegebied. Uitgaande van tijdelijk verblijf van hen in Nederland, was dit onderwijs gericht op het bieden van de mogelijkheid bij remigratie weer aan te kunnen sluiten bij het onderwijs in het land van herkomst.
Het ministerie van O&W neemt in de loop van de jaren '70 de verantwoordelijkheid voor het oetc op zich. Recentelijk werd het opgenomen in de nieuwe Wet op de Basisschool. De doelen van oetc verschuiven in de loop der tijd. Dit hangt samen met wijzigingen in het verblijfsperspectief van migranten in Nederland. Eind jaren '60 is het gemeengoed als uitgangspunt het permanent verblijf van migranten in Nederland te nemen. De doelen en vormgeving van oetc vormen een bron van discussie. Afhankelijk van een politieke en pedagogische stellingname kiest men voor oetc als hulpmiddel tot verdere integratie in de Nederlandse samenleving of voor oetc als middel ter handhaving van minderheidstalen in Nederland.
- 6 Paul Filipiak 'Participatie van buitenlanders in OVB-structuren' in: *Stimulans/Nieuwsbrief* nr 3, oktober 1984, LPC, Hoevelaken.
- 7 Zie voor meer informatie over een anti-racistisch schoolbeleid en schoolregels *Anti-racisme op school. Werkboek* van de Anne Frank Stichting, afdeling Vorming en Onderwijs, september 1984, pag. 123-165.
- 8 Zie bijvoorbeeld M. Fennema 'Amsterdam discrimineert bij aanstelling van ambtenaren minderhedenbeleid' in: *de Volkskrant* 2 oktober 1984.
- 9 Zie bijvoorbeeld Sjoerd Karsten & Yvonne Leeman 'Racisme in het onderwijs. Weerbaarheid tegen onderdrukking, discriminatie en onmacht' in: *Vernieuwing* februari 1984.